

Nr 209.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet; given Stockholms slott den 4 april 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Östen Undén.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen hemställs om bemyndigande för Kungl. Maj:t att eftergiva belopp, som utgivits som ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 april 1952.

N ä r v a r a n d e :

Ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÅNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och handelsdepartementen anmäler ministern för utrikes ärendena fråga om *eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet*, samt anför därvid följande.

1946 års sjömanskommitté, som tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 18 januari och den 1 februari 1946 samt den 22 oktober 1948 för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande sjöfolkets levnads- och arbetsförhållanden, avlämnade år 1949 ett betänkande om sjöfolkets arbetslöshet i utländsk hamn (SOU 1949: 51). I betänkandet framhölls bl. a., att starka skäl talade för att utrikesdepartementet genom vederbörlig författningsändring bereddes möjlighet att helt eller delvis avskryva belopp, som utrikesförvaltningen lämnat såsom ekonomiskt understöd till sjömän från svenska fartyg och andra svenska medborgare i utlandet. Betänkandet föranledde i denna del icke någon åtgärd av Kungl. Maj:t.

Den av kommittén berörda frågan förelades 1951 års riksdag. I anledning av väckta motioner om utredning i syfte att möjliggöra prövning av återkrav av belopp, erhållet såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet, tillstyrkte statsutskottet (utlåtande nr 64) att en närmare undersökning i ämnet kom till stånd. Denna borde utföras av sjömanskommittén, som sysslat med dithörande spörsmål. Riksdagen (skr. nr 113) godkände utskottets utlåtande och anhöll, att skyndsamt utredning måtte verkställas angående införandet av bestämmelser, vilka möjliggöra prövning av återkrav av belopp, erhållet såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet, enligt de jämlikt lagen om fattigvården gällande grunderna för prövning av återkrav av fattigvård, samt att förslag i ärendet måtte framläggas för 1952 års riksdag.

Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt sjömanskommittén att utreda frågan. Kommittén har nu med skrivelse den 7 februari 1952 såsom eget utlåtande överlämnat en av en särskild delegation inom kommittén utarbetad promemoria i ärendet.

I det följande lämnas en redogörelse för innehållet i denna promemoria och de yttranden, som avgivits däröver.

Promemorian.

Gällande bestämmelser om ekonomiskt bistånd.

Då en svensk medborgare råkar i nöd under vistelse i utlandet, kan han i flertalet fall icke erhålla svensk socialförsäkringsersättning eller samhällshjälp i sedvanliga former. Vid olycksfall i arbete under tjänstgöring å svenskt fartyg utgår olycksfallsförsäkringsersättning. Vid sjukdom erhåller medlem i erkänd sjukkasse sjukpenning, men i regel kunna övriga sjukförsäkringsförmåner icke utgå. Vid arbetslöshet lämnas sjömän understöd från erkänd arbetslöshetskassa och arbetslöshetshjälp enligt kungörelsen den 29 juni 1950 angående understöd till sjömän vid arbetslöshet i utländsk hamn, men den av denna kungörelse reglerade understödsverksamheten är tillsvidare begränsad till tre hamnar; i en fjärde hamn kan allenast understöd från erkänd arbetslöshetskassa erhållas. Vid varaktig försörjningsoförmåga lämnas stundom efter särskilda beslut av Kungl. Maj:t (i socialdepartementet) personliga understöd, vilka bestridas av medel från anslag under femte huvudtiteln. I alla övriga nödsituationer vid vistelse i utlandet utgör *ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet* den enda till buds stående formen för samhällshjälp. Det ekonomiska biståndet har sålunda i praktiken den funktion, som inom riket fylles av fattigvårdsinstitutet, nämligen att utgöra en hjälpmöjlighet för sådana nödställda vilkas hjälpbehov icke på annat sätt täckas.

Bestämmelser om ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet givas i förordningen den 3 februari 1928 (nr 49) angående beskickningar och konsulat. I § 53 mom. 1 stadgas att — därest kostnaden för sjömans sjukvård, underhåll eller fortskaffning enligt lag eller på grund av överenskommelse med främmande stat skall bestridas med statsmedel — det åligger konsul att lämna sjömannen det bistånd, vartill denne sålunda är berättigad. De förmåner varom här är fråga bestå dels av sjukhusvård, läkarbehandling och läkemedel för sjöman som lider av könssjukdom i smittsamt skede och som därvid från svenskt fartyg kvarlämnas i utlandet, dels av resa med underhåll till hemorten för sjöman vars anställning upphört i utlandet till följd av att svenskt fartyg genom sjöolycka gått förlorat eller efter sådan olycka förklarats icke vara iståndsättligt. Beträffande ekonomiskt bistånd som lämnats enligt detta moment uppkommer icke fråga om återkrav.

Enligt § 53 mom. 2 skall konsul, därest kostnaden för sjömans sjukvård, underhåll eller fortskaffning enligt lag eller särskild författning skall bestridas av svensk redare men sjömannen icke av redaren undfått vad sålunda tillkommer honom, försträcka sjömannen erforderligt belopp. Beloppet ersättes regelmässigt av vederbörande redare.

Har svensk sjöman råkat i nöd utan att sådana omständigheter äro för handen som avses i mom. 1 eller 2 och utan att bistånd av utländsk konsul eller ortens myndigheter kunnat utverkas för honom, må konsul enligt

mom. 3 samma paragraf, om skälig anledning förefinnes för bispringande av sjömannen, lämna honom försträckning för avhjälpande av de mest trängande behoven. Den hjälp som vid akut nödsituation således kan lämnas svensk sjöman må även lämnas utländsk sjöman som utan eget förvållande skilts från svenskt fartyg utom riket (§ 53 mom. 4), svensk befälhavare eller sådan ombord å fartyg anställd person som icke tillhör den egentliga besättningen (§ 55) samt annan svensk medborgare (§ 56). I samtliga fall, då ekonomiskt bistånd lämnas enligt nu angivna stadganden, skall biståndsbeloppet återbetalas av biståndstagaren. Denne skall lämna konsuln skriftlig förklaring om anledningen till sin nödställda belägenhet samt förbindelse om återbetalning ävensom ett medgivande att ersättning för det mottagna beloppet utan biståndstagarens vidare hörande må utgå av intjänta avlöningsmedel eller andra hans tillgångar.

Ekonomiskt bistånd lämnas i vissa fall även för att täcka begravningskostnader.

Utlandsmyndighet, som utgivit ekonomiskt bistånd, erhåller gottgörelse för sitt utlägg från det å tredje huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Gottgörelse för kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare. Anslaget, som för budgetåret 1951/52 upptagits till 200 000 kronor, disponeras av chefen för arvs- och ersättningsbyrån å utrikesdepartementets rättsavdelning. Ärendena angående indrivning av fordringar för ekonomiskt bistånd handläggas å samma byrå.

Generella regler för avskrivning av statens fordringar givas i förordningen den 11 december 1830 angående behandlingen av extra ordinarie avskrivningsfrågor och anmärkningsmål samt i kungörelsen den 29 september 1911 angående extra ordinarie avskrivning av vissa kronans utestående fordringar. I utrikesdepartementets praxis ha dessa författningar icke bedömts vara tillämpliga på fordringar för ekonomiskt bistånd. Icke heller i annan författning lämnas föreskrift, som möjliggör prövning av återkrav av belopp, utgivet såsom ekonomiskt bistånd.

Biståndsverksamhetens omfattning.

Bland de personer, som söka ekonomiskt bistånd, äro skilda kategorier representerade. Icke sällan inträffar, att turister och andra resenärer i främmande länder råka i penningförlägenhet och på den utländska vistelseorten sakna möjlighet att på egen hand anskaffa de medel, som erfordras för hemresan och uppehållet under denna. I dessa fall är nödsituationen oftast betingad av oförsiktigt planerat uppehåll i utlandet eller oförutsedda händelser; behov av samhällshjälp på längre sikt föreligger däremot icke. Fall förekomma likväl, då personer inom nu ifrågavarande kategori till följd av olycksfall, sjukdom eller dylikt åsamkas så betydande utgifter att de icke äro i stånd att ersätta erhållet belopp förrän efter längre tid

eller att de alls icke bli i stånd härtill. Särskilt kan detta inträffa, om vederbörande under längre tid blir arbetsförmögen. Självfallet förekomma även bland detta biståndsklientel personer som jämväl i Sverige med längre eller kortare mellanrum måste hänvända sig till samhällets hjälporgan.

Vidare förekomma bland biståndstagarna sådana svenska medborgare som arbetat i vederbörande utländska stat och som i uppkommen nödsituation icke äga påräkna hjälp av myndigheterna i den utländska staten. Sådant behov av hjälp uppkommer bland annat i anslutning till politiska och ekonomiska kriser som medföra att tidigare verksamhet omöjliggöres och att tillgångar i vistelselandet gå förlorade. I många av dessa fall kan ersättning för det ekonomiska biståndet sedermera erhållas genom att biståndstagaren får nya förvärvsmöjligheter men stundom inträffar, att biståndstagarens ålder eller hälsotillstånd medför varaktig försörjningsoförmåga.

Slutligen utgöres en stor grupp biståndstagare av sjömän. Visserligen torde det ofta förhålla sig så — framhåller kommittén — att en biståndstagande sjöman genom mera försiktig livsföring kunnat undvika det nödläge, som föranlett biståndet, men i många fall är detta helt oförvållat. Särskilt gäller detta vid längre eller återkommande sjuklighet samt vid arbetslöshet. Har det ekonomiska biståndet kommit att avse mera betydande belopp, har det ofta visat sig vara förenat med stora svårigheter för sjömannen att ersätta beloppet.

Storleken av utrikesdepartementets utgifter för ekonomiskt bistånd, återbetalda biståndsbelopp samt den av ifrågavarande biståndsverksamhet föranledda nettobelastningen av anslaget till gottgörelse för kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare under budgetåren 1940/41—1950/51 framgår av följande sammanställning:

Budgetår:	Utgifter för ekonomiskt bistånd till nödställda:	Återbetalda belopp:	Anslagets netto-belastning för ekonomiskt bistånd till nödställda:
1940/41	118 048	101 724	16 324
1941/42	102 110	87 606	14 504
1942/43	374 269	150 401	223 868
1943/44	221 504	94 347	127 157
1944/45	259 052	141 799	117 253
1945/46	541 392	63 752	477 640
1946/47	590 824	108 720	482 104
1947/48	353 560	217 602	135 958
1948/49	321 481	155 316	166 165
1949/50	259 941	200 096	59 845
1950/51	230 129	210 106	20 023
Summa kr.	3 372 310	1 531 469	1 840 841

Med undantag för budgetåret 1942/43 föreligga uppgifter om biståndens fördelning på dels sjömän, dels övriga nödställda. Under de i sammanställningen angivna budgetår för vilka sålunda uppgifter i detta avseende finnas ha utgifterna för bistånd till sjömän uppgått till 1 753 909 kronor, varav 651 237 kronor återbetalts. För övriga nödställda uppgå utgifterna till 1 244 132 kronor och återbetalningarna till 729 831 kronor. Den kraftiga ökning som framträdde i biståndsutgifterna under åren 1943—1947 var en följd av det andra världskriget.

De fordringar för ekonomiskt bistånd som arvs- och ersättningsbyrån har att återkräva av biståndstagare äro synnerligen skiftande såväl beträffande beloppet som i fråga om anledningen till det ekonomiska biståndet och biståndstagarens betalningsförmåga. Beloppen variera från kostnaden för biljett för färd med färjan Köpenhamn—Malmö som beskickningen i Köpenhamn nödgas täcka i några fall per månad till summor å åtskilliga tusentals kronor vilka varit erforderliga vid långvariga sjukdomsfall.

Avsaknaden av möjlighet att meddela eftergift av återkrav av biståndsbelopp har medfört, att dylika krav fått riktas även mot biståndstagare som helt saknat betalningsförmåga. I den mån det blivit känt att bristande betalningsförmåga föreligger, har chefen för arvs- och ersättningsbyrån regelmässigt medgivit anstånd med skuldens betalning med stöd av den befogenhet härtill som ansetts tillkomma honom. Härigenom torde i stort sett ha kunnat undvikas att biståndstagare till följd av skuldens indrivning kommit att sakna erforderliga medel för sitt uppehälle och föranletts att söka hjälp hos fattigvårdsorgan. Förnyat krav har emellertid — i sista hand för avbrytande av preskription — sedermera fått framställas. Har biståndstagaren endast haft mindre betalningsförmåga, har betalningen av skulden underlättats genom att beloppets gäldande fördelats på ett lämpligt antal månader. I detta sammanhang nämnes i promemorian, att krav för helt obetydliga belopp vanligen framställles allenast en gång; ger detta krav icke resultat, ha vidare efterforskningar och mera omfattande åtgärder bedömts bliva alltför kostsamma i förhållande till det obetydliga beloppet. För den händelse den som mottagit ett bagatellbelopp ånyo skulle erhålla ekonomiskt bistånd och därvid komma att sammanlagt häfta i skuld för belopp som utgöra tillräckligt motiv för mera omfattande åtgärder verkställes emellertid indrivning av hela skulden.

Kommitténs förslag om eftergiftsregler.

Kommittén anser det vara oförenligt med grunderna för modern svensk sociallagstiftning, att ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet återkräves i de fall, då biståndstagarens ekonomiska förhållanden äro sådana att

återbetalning i ett motsvarande fattigvårdsfall icke skulle krävas. Ekonomiskt bistånd, förbundet med återbetalningsskyldighet, lämnas endast i sådana fall, då fattigvård kunnat erhållas, därest biståndstagaren vistats inom riket. Den omständigheten att han vistats utom riket bör rimligtvis icke föranleda, att andra grunder gälla beträffande återkrav av hjälpbeloppet. Kommittén förordar därför att regler införas, vilka möjliggöra eftergift av återkrav av belopp, erhållet såsom ekonomiskt bistånd. Dessa regler torde — såsom angivits i riksdagens skrivelse med begäran om utredning i ämnet — böra utformas på sådant sätt att fattigvårdslagens grunder för eftergift av återkrav av fattigvård komma att gälla jämväl för ekonomiskt bistånd. Reglerna böra enligt kommitténs uppfattning gälla icke blott de fordringar som uppkomma efter reglernas införande utan även äldre fordringar.

Kommittén framhåller att — förutom det sociala skälet för införande av sådana regler — även administrativa skäl föreligga för denna åtgärd. Enligt nu gällande ordning nödgas utrikesdepartementets arvs- och ersättningsbyrå nedlägga icke obetydligt arbete på att vidmakthålla fordringar för ekonomiskt bistånd vilka till följd av biståndstagarens ekonomiska situation icke kunna indrivras. I åtskilliga av dessa fall kan det anses uppenbart, att biståndstagaren icke någonsin kommer att bli i stånd att betala sin skuld.

Vad gäller fattigvårdsstyrelsens befogenhet att eftergiva krav för fattigvård stadgas i 62 § lagen den 14 juni 1918 om fattigvården att fattigvårdsstyrelse äger att av den, som åtnjutit fattigvård, uttaga ersättning därför, i den mån styrelsen icke finner skäl till eftergift. Möjligheten att uttaga ersättning begränsas av den i lagens 65 § givna regeln att anspråk på ersättning för fattigvårdskostnad icke må bifallas, där den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel till underhåll för sig och de sina eller eljest synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket. Denna regel är närmast avsedd för Konungens befallningshavande — hos vilken talan om utbekommande av ersättning anhängiggöres — vid avgörandet av dessa mål men regeln anses även böra tjäna fattigvårdsstyrelse till ledning vid bedömandet av fråga huruvida fordran bör eftergivas. I övrigt saknas helt regler eller anvisningar för fattigvårdsstyrelsens prövning om eftergift.

Om nu rådande praxis för tillämpningen av bestämmelserna om återkrav respektive eftergift av fattigvård gjorde socialvårdskommittén i sitt betänkande med förslag till lag om socialhjälp m. m. (SOU 1950:11) följande uttalande mot bakgrunden av verkställd utredning om återbetalningsskyldighetens praktiska betydelse:

Beslut angående eftergivande av fordran äro sällsynta, men det är å andra sidan ej heller vanligt att regelbunden prövning av krav företages. Över huvud taget synes återkrav framför allt företagas när vederbörandes

ekonomi särskilt förbättrats samt mot dödsbo. Emellertid hör det uppenbarligen mera till undantagen att krav framställs senare än tre år efter understödets utgivande.

De tidigare återgivna stadgandena om eftergift av fattigvård böra enligt kommitténs mening utgöra mönster i fråga om sådana regler för ekonomiskt bistånd. Vid tillämpningen av reglerna om eftergift av ekonomiskt bistånd synes mera allmänt gällande praxis beträffande fattigvårdsfordringar böra analogivis tjäna till förebild i motsvarande fall.

Kommittén har i detta sammanhang undersökt huruvida andra institut i fattigvårdslagen än de hittills berörda böra erhålla motsvarigheter i fråga om ekonomiskt bistånd, då regler införas som möjliggöra eftergift av återkrav av sådant bistånd enligt samma grunder som eftergift av återkrav av fattigvård. Kommittén har funnit, att detta icke är påkallat. Beträffande detta spörsmål torde få hänvisas till promemorian.

Befogenhet att medgiva eftergift av återkrav av ekonomiskt bistånd bör tillkomma ett organ inom utrikesdepartementet. Kommittén förordar att uppgiften att handlägga dessa ärenden anförtros utrikesdepartementets understödsnämnd. Denna nämnd handhar den hjälpverksamhet bland sjömän i utlandet, som regleras av kungörelsen den 29 juni 1950 (nr 473) angående understöd till sjömän vid arbetslöshet i utländsk hamn. Nämnden äger därför förtrogenhet med förhållandena för den stora grupp biståndstagare, som utgöres av sjömän. Redan nu har nämnden att fatta beslut om eftergift av återkrav av det i arbetslöshetshjälpen till sjömän utomlands ingående utfyllnadsbeloppet, vilket har fattigvårdskaraktär och eftergives enligt samma grunder som fattigvård. I vissa fall har den arbetslöse tidigare erhållit ekonomiskt bistånd. Frågan om eftergift av utfyllnadsbelopp och av ekonomiskt bistånd bör då prövas gemensamt.

Utrikesdepartementets understödsnämnd består av tre ledamöter, varav en ordförande, jämte suppleanter för envar av ledamöterna, samtliga utsedda av ministern för utrikes ärendena. Vid nämndens inrättande har förutsetts, att chefen för utrikesdepartementets arvs- och ersättningsbyrå bör vara ordförande samt att av de två övriga ledamöterna den ene bör vara representant för arbetsmarknadsstyrelsen med erfarenhet från dess verksamhet som tillsynsmyndighet för erkända arbetslöshetskassor och den andre representant för sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa. Anförtros uppgiften att besluta om eftergift av ekonomiskt bistånd åt nämnden, förordar kommittén att den utökas med en ledamot jämte suppleant med insikter rörande fattigvården i landet, vilka böra föreslås av socialstyrelsen.

Regler om eftergift av återkrav av ekonomiskt bistånd torde böra stadgas i en särskild förordning.

Förordningen bör utformas på sådant sätt, att indrivningen av sådana fordringar för ekonomiskt bistånd, vilkas betalning äger rum utan påtagliga

svårigheter för biståndstagaren, icke försvåras. För att onödig omgång skall undvikas bör chefen för arvs- och ersättningsbyrån äga befogenhet att — liksom hittills enligt praxis — besluta att med fortsatta indrivningsåtgärder tillsvidare skall anstå, då beloppet är ringa eller då det icke står i rimligt förhållande till indrivningskostnaderna. Erfarenheterna ha givit vid handen att mera omfattande indrivningsarbete icke är motiverat, om beloppet understiger 100 kronor. Frågan om eftergift av ekonomiskt bistånd bör prövas av nämnden endast i de fall, då skulden är mera avsevärd och gäldenärens ekonomiska omständigheter befinnas vara sådana, att han måste antagas icke kunna utan svårighet betala skulden.

Det synes vara lämpligt att i förordningen stadgas visst belopp, till vilket skulden minst skall uppgå, för att ärendet skall falla under nämndens prövning. Detta belopp torde kunna fastställas till 200 kronor. I övriga fall bör eftergiftsfrågan endast prövas av nämnden, därest chefen för arvs- och ersättningsbyrån till följd av erhållna upplysningar finner skäl att hänskjuta frågan till nämnden.

Nämnden bör särskilt beakta, att eftergift bör beslutas i fall, då sådana förhållanden föreligga för biståndstagaren, att, därest han erhållit fattigvård i stället för ekonomiskt bistånd, anspråk på ersättning för fattigvårdskostnad jämlikt 65 § fattigvårdslagen icke kunnat vinna bifall.

Liksom beträffande ärenden som nu ankomma på nämnden torde det i fråga om eftergiftsärenden få förutsättas, att klagan icke bör kunna föras över nämndens beslut. I enlighet med allmänt gällande administrativ praxis torde det vara nämnden obetaget att på förekommen anledning till förnyad prövning upptaga fråga som tidigare prövats av nämnden.

Förslag till förordning i ämnet i enlighet med nu angivna riktlinjer har bifogats promemorian.

Återverkan på medelsbehovet.

Införandet av de förordade eftergiftsreglerna torde främst komma att innebära att av nuvarande fordringar för ekonomiskt bistånd den stora del som i praktiken är värdelös avskrivs.

Därjämte förutser kommittén en viss mindre utgiftstegring — uppskattad till högst 10 000 kronor årligen — genom att skäl till eftergift kommer att befinnas föreligga i fall, där återbetalning av ekonomiskt bistånd nu äger rum. Någon uppräknig av anslaget till gottgörelse för kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare torde icke bli erforderlig till följd av en så begränsad ökning.

Yttranden.

Över kommitténs promemoria ha yttranden avgivits av socialstyrelsen, kommerskollegium, statskontoret, riksräkenskapsverket och Svenska sjöfolksförbundet. Kommerskollegium har tillika överlämnat yttrande från Svenska maskinbefälsförbundet.

Socialstyrelsen uttalar, att avsaknaden av bestämmelser om eftergift av återkrav av ekonomiskt bistånd medfört både sociala och administrativa olägenheter. Ämbetsverket, som tillstyrker förslaget till förordning, finner det riktigt och naturligt, att detta bygger på de jämlikt lagen om fattigvården gällande grunderna för prövning av återkrav av fattigvård.

Jämväl *kommerskollegium*, *maskinbefälsförbundet* och *sjöfolksförbundet* tillstyrka med liknande motivering kommitténs förslag.

Statskontoret erinrar, att ämbetsverket tidigare givit uttryck åt den uppfattningen, att myndigheterna borde äga medgiva bortskrivning eller eftergivande av kronans fordringar dels då varje rättslig möjlighet till dessas utfående vore utesluten, dels då fordran med hänsyn till gäldenärens ålder och bristande anträffbarhet kommit utanför alla praktiska indrivningsmöjligheter, dels ock i de fall, då bevakningskostnaderna icke stode i rimlig proportion till fordringsbeloppet. Någon författningsenlig reglering av avskrivningsfrågan i anslutning till dessa överväganden har emellertid icke kommit till stånd. I vissa fall har dock en förenklad handläggning av frågor om befrielse från ersättningskyldighet uppnåtts därigenom, att Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att meddela beslut över framställningar på detta område. Sålunda har Kungl. Maj:t alltsedan budgetåret 1945/46 ägt avgöra dels frågor om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörig krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger 5 000 kronor.

Med hänsyn till beskaffenheten av de fordringar som grundar sig på berörda, av utlandsmyndigheterna utgivna ekonomiska bistånd synes det statskontoret motiverat att åtgärder vidtagas i syfte att underlätta ett efterskänkande av dessa fordringar. Att i särskild författning reglera detta spörsmål lärer emellertid icke vara erforderligt. Enligt ämbetsverkets mening bör, i likhet med vad som gäller beträffande förutberörda fordringar på grund av förlust av eller skada å egendom, tillhörig krigsmakten, Kungl. Maj:t erhålla bemyndigande att besluta om efterskänkande av fordringar av nu ifrågavarande art intill ett belopp av förslagsvis 2 000 kronor för varje särskilt fall. Ett dylikt bemyndigande bör dock kunna över-

flyttas på utrikesdepartementet såvitt avser fordringar å förslagsvis högst 500 kronor. Medverkan av departementets understödsnämnd torde i sistnämnda fall böra krävas, i den mån fråga icke är om så ringa belopp, att kostnaderna för dess indrivande icke skulle stå i rimligt förhållande till fordringens värde. Ett bemyndigande i enlighet med vad sålunda förordats torde endast böra avse framdeles uppkommande fordringar. Frågan om befrielse från betalningsskyldighet för de nuvarande fordringarna lärer därför i särskild ordning få underställas riksdagens prövning.

Riksräkenskapsverket uttalar, att intet synes vara att erinra mot att införandet av de förordade eftergiftsreglerna skulle komma att medföra att av de nu utestående fordringarna för ekonomiskt bistånd den stora del, som i praktiken är värdelös, avskrivs. Ämbetsverket finner sig med hänsyn till den förebragta motiveringen böra tillstyrka förslaget att det under vissa förutsättningar må bero på prövning av utrikesdepartementets understödsnämnd, huruvida statens fordran på utgivet bistånd av här ifrågasvarande slag må eftergivnas. Beträffande det föreslagna bemyndigandet för chefen för arvs- och ersättningsbyrån att besluta att krav på återbetalning icke skall framställas, då det gäller så ringa belopp att kostnaderna för dess indrivning icke stå i rimligt förhållande till dess storlek, ifrågasätter riksräkenskapsverket huruvida icke detta bemyndigande kan vidgas till att avse beslut om eftergift.

Departementschefen.

Enligt gällande lagstiftning kan fattigvård icke utgivas utomlands. Där emot kan svensk utlandsmyndighet under vissa förutsättningar lämna ekonomiskt bistånd, då sjöman från svenskt fartyg eller annan svensk medborgare befinner sig i nödsituation. Den nödställda är — utom i fall beträffande sjömän då staten eller redaren enligt lag är skyldig bestrida kostnaderna — återbetalningsskyldig för biståndsbeloppet. Enligt gällande författningar föreligger icke möjlighet att ur sociala synpunkter pröva, huruvida eftergift av återbetalningskravet bör äga rum.

I anledning av i detta ämne väckta motioner hemställde 1951 års riksdag om utredning angående införandet av bestämmelser, vilka möjliggöra prövning av återkrav av belopp, erhållet såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet, enligt de jämlikt fattigvårdslagen gällande grunderna för prövning av återkrav av fattigvård.

Det synes vara lämpligt att ifrågasvarande utredning, som verkställdes genom 1946 års sjömanskommitté, nu förelägges riksdagen. Kommittén har funnit det oförenligt med grunderna för modern svensk sociallagstiftning,

att ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet återkräves i de fall då biståndstagarens ekonomiska förhållanden äro sådana, att återbetalning i ett motsvarande fattigvårdsfall icke skulle krävas. Kommittén har därför föreslagit att fordran för belopp, som lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet, skall kunna eftergivnas enligt i huvudsak samma grunder, som om beloppet utgivits såsom fattigvård.

Statskontoret har i utlåtande över förslaget förordnat, att bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att besluta om efterskänkande av fordringar av nu ifrågavarande slag intill visst belopp i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller beträffande vissa fordringar på grund av förlust eller skada å egendom, tillhörig krigsmakten. I övriga remissutlåtanden har kommitténs förslag tillstyrkts.

För egen del ansluter jag mig till den av kommittén och flertalet remissinstanser företrädde uppfattningen. Den hittillsvarande ordningen, enligt vilken fordran för belopp som lämnats av utlandsmyndighet såsom bistånd åt nödställda ej kunnat eftergivnas, har icke varit tillfredsställande. I åtskilliga fall har sådant bistånd samma sociala funktion som fattigvårdshjälp. Det synes därför med hänsyn till biståndstagaren icke vara rimligt att beloppet återkräves i sådana fall, då krav på återbetalning av fattigvård under i övrigt lika förhållanden icke skulle framställas. Även administrativa skäl tala för att eftergift av fordran för ekonomiskt bistånd i nu ifrågavarande fall skall kunna beviljas under i stort sett samma förutsättningar som i detta hänseende gälla beträffande fattigvårdsfordringar. Jag tillstyrker därför att regler som möjliggöra sådan eftergift införas i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommittén förordnat.

Kommitténs förslag, att beslut om eftergift i här berörda fall skall meddelas av utrikesdepartementets understödsnämnd, som av denna anledning bör förstärkas med en ledamot jämte suppleant med insikter rörande fattigvårdsfrågor, finner jag böra godtagas. Såsom riksräkenskapsverket anført synes det dock böra ankomma på chefen för utrikesdepartementets arvs- och ersättningsbyrå att meddela beslut om eftergift, när beloppet icke står i rimligt förhållande till indrivningskostnaderna.

Statskontoret har i anslutning till sitt nyss återgivna förslag uttalat, att frågan om befrielse från betalningsskyldighet för redan uppkomna fordringar bör underställas riksdagen i särskild ordning. Enligt vad jag inhämtat, kan antalet fordringar beträffande vilka skäl att överväga eftergift föreligga beräknas uppgå till minst tretusen, avseende ett oguldet belopp av tillhoppa omkring 1,8 milj. kronor. En redogörelse till riksdagen för omständigheterna i varje enskilt fall synes av praktiska skäl icke kunna ifrågakomma. Understödsnämnden bör därför — om riksdagen icke anför erinran häremot — bemyndigas meddela beslut om eftergift även beträffande sådana fordringar, som redan uppkommit.

Jag förutsätter, att understödsnämnden vid handläggningen av här berörda frågor noggrant iakttagert den praxis, som utbildats beträffande prövningen av fattigvårdsärenden, och att eftergift icke medgives i större utsträckning än som förekommer i fråga om sistnämnda ärenden.

Då de fordringar, som föreslås kunna efterskänkas, till övervägande delen äro sådana, där återbetalning icke torde kunna påräknas, synes införandet av eftergiftsbefogenheten icke medföra någon nämnvärd minskning av de belopp statsverket erhåller genom återbetalning av biståndsfordringar.

I detta sammanhang torde få erinras, att Kungl. Maj:t i proposition nr 86 till innevarande års riksdag på föredragning av statsrådet och chefen för handelsdepartementet föreslagit riksdagen att till ersättningar för de förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget »Ningpo» å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 kronor. Departementschefen hänvisade härvid till den nu ifrågavarande av 1946 års sjömanskommitté verkställda utredningen samt framhöll att frågan om återkrav från statens sida av de belopp för vilka medlemmarna av m/s »Ningpos» besättning kunde vara återbetalningsskyldiga med anledning av ekonomiskt bistånd, mottaget efter fartygets krigsförlisning, torde få prövas i samband med den vidare behandlingen av kommitténs förslag.

De ifrågavarande biståndsbelopp för vilka berörda sjömän äro återbetalningsskyldiga uppgå enligt utrikesdepartementets räkenskaper till sammanlagt 65 076 kronor. Med hänsyn till karaktären av de av Kungl. Maj:t föreslagna ersättningarna synas desamma icke böra tagas i anspråk för täckande av sagda fordringar för ekonomiskt bistånd. Vidare torde, då fråga är om eftergift av nu nämnda fordringar, böra bortses från att sådan ersättning, som föreslagits av Kungl. Maj:t, utbetalats till vederbörande biståndstagare.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att bemyndiga Kungl. Maj:t att eftergiva belopp, som utgivits som ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sture Johanson.